

Text Albina Schmiedla „Stadtgemeinde Schönthal“ byl uveřejněn v knize „Das Tepler Land - Was die Stiftstürme erzählen... Heimat der Chorherren und Musiker - Die große Dokumentation des Heimatkreises Tepl-Petschau im sudetendeutschen Bäderdreieck“ čili „Tepelsko – co vyprávějí klášterní věže... Vlast kanovníků a muzikantů – Velká dokumentace rodných okresů v sudetoněmeckém lázeňském trojúhelníku“ z roku 1967.

Překlad, pokud možno, přísně zachovává obsah původního textu co do významu a jeho struktury, tj. je podán tak, jak jej autor napsal, s přesvědčením, že se v něm pokusil informovat o všem důležitém, nebo zajímavém, co sám za takové považoval.

V textu se příležitostně nacházejí poznámky (modrou kurzívou) k doplnění, nebo vysvětlení souvislostí, které nemusejí být obecně známé, nebo zjevné.

Město Krásné Údolí

„Krásné Údolí (645 m), o celkové ploše 589 ha, leží asi 6 km severozápadně od železniční stanice Toužim v rozšířeném údolí na státní silnici Plzeň – Karlovy Vary. Město čítá 126 čísel popisných (z nichž č. p. 21, 45, 46, 49, 50, 51, 55, 63, 64, 81, 85, 86, 87, 98, 102 byla v průběhu let zničena požáry a přestavbami a již nebyla více vystavěna), s 488 obyvateli. Fara, poštovní stanice (1869 - 1930 vlastní poštovní úřad), škola, matriční úřad v místě. Přifařena byla obec Odolenovice a hájovna Vitriolka, do místní školské obce patřila také ves Odolenovice.

Původní venkovskou osadou byla okrouhlice s názvem Schickenplos, podle volby místa a situačního plánu podobná místní části Ostrocin v sousedním Landeku.“

Poznámka:

Landek, dnes Otročín se stavebně postupně vyvíjel tak, že nejprve slovanští osadníci založili starší výše položenou ves zvanou Ostročín a dolní ves (Landek) později vybudovali osadníci němečtí.

„Z názvu místa lze soudit, že zakladatel vesnice Schickenplos, jménem Schicke nebo Schick, ji založil buď na přirozené, nebo umělé, mýcením vytvořené, holině. Jako o „prastatku“ tohoto venkovského sídla lze mluvit o poplužním dvoře č. p. 8, na jehož pozemku byl později zřízen kostel a hřbitov, včetně fary. Okolo nízkého kostelního pahorku se všude rozkládaly chatrče, dále ještě kostelní náměstí až do odsunu obklopovaly převážně roubené stavby.

V době založení města 1488 byly hranice náměstí vyznačeny čelními štíty řad domů a zespoda přiléhaly ke shora jmenovanému venkovskému sídlu. Další rozvoj sídla se omezil pouze na výstavbu domů okolo uliček vycházejících z náměstí. Moderní novostavby okolo náměstí a do něho zaústěné státní silnice jsou ukázkou

maloměstských stavebních stylů. Venkovské stavby, převážně roubené stavby a skromné hrázděné domy vyplňují v nepravidelném uspořádání místní čtvrť.

Pověst zaznamenaná v Krásnoúderské farní kronice říká: Král Vladislav II měl u příležitosti lovu pořádaného poblíž vesnice Schickenplos vyjádřit zvláštní zálibení z krásné polohy údolí a tázal se na jméno před ním ležícího místa. Když mu řekli, že tou vesnicí je Schickenplos (Schickeplos) a patří panu Jindřichu III. z Plavna, lennímu pánu na hradním panství Toužim, přikázal, aby se místo od nynějška nazývalo Krásné Údolí. Tato pověst nachází oporu v privilegii z roku 1488, které je uloženo v městském archivu ještě v roce 1945, potvrzené pečetí a vlastnoručním podpisem krále Vladislava II, podle něhož pan Jindřich III. z Plavna, pán na Toužimi, vymohl od krále Vladislava II, že se vesnice Schickenplos a Odolenovice spojí, budou obklopeny zdmi, branami, věžemi a příkopy, budou provozovat obchod a řemesla, držet roční a týdenní trh, zřídí radnici, pivovar, sladovnu, solnici a masné krámy, červeným voskem pečeti, všechny svobody, které již požívá město Bochoř a nadále užívat jméno Město Krásné Údolí. Na opevnění také nedošlo, pouze názvy polí „Na příkopech“ a „Na kamenné zdi“ ještě odvolávají na plánovanou výstavbu, stejně tak nedošlo ke zmíněnému spojení s Odolenovicemi, tak dosvědčuje rovněž nápis na městské pečetě, tedy že Krásné Údolí bylo ke konci 15. století za Jindřicha III. z Plavna pozvednuto na město.

Krásné Údolí získalo svůj znak na žádost purkrabího Jindřicha III. z Plavna, majitele panství Toužim, od krále Vladislava II. Později došlo k jedné změně znaku tím, že v desce posázené pavími pery (*na přilbě*), byl místo stříbrného ondřejského kříže v červeném poli umístěn zlatý lev.

Městský znak: Červený štít s obrněným rytířem na bílém koni (oři). Rytíř vládne červeným štítem se stříbrným ondřejským křížem z erbu purkrabích z Míšně – Plavna, který se opakuje ve vlajce na kopí, zatímco v klenotu je zlatý lev na desce, tu rytíř nese na přilbě. Při příležitosti propůjčení znaku ve druhé polovině 15. století bylo vyryto nejstarší městské pečetidlo. To je od začátku 20. století pohřešováno. Kulatá pečeť průměru 50 mm ukazuje obrněného rytíře na koni se znamením (ondřejský kříž) purkrabích z Míšně na štítu, na vlajce kopí a na přilbicové desce. Gotickými minuskulami (*malá písmena*) v rolované stuze stojí nápis: sigillum civium in schontal (pečeť města Krásné Údolí).

Pokud je známo, byli majitelé Krásného Údolí a okolí podřízeni vladykovi Jiřímu z Milevska, jenž daroval roku 1187 území klášteru Premonstrátů v Milevsku, nedaleko Tábora, čímž i obyvatelé vesnice Schickenplos (Krásného Údolí) byli podřízeni proboštví v Toužimi. Klášterní zboží kolem Krásného Údolí bylo v roce 1437 císařem Zikmundem zastaveno husitskému vůdci Jakoubkovi z Vřesovic

a zůstalo tomuto rodu až do 1485. Potom následuje zástavní držba pány z Plavna, a jeden z nich, sice Jindřich IV. kupuje roku 1538 oblast kolem Krásného Údolí od kláštera z Milevska a od těch dob zůstává Krásné Údolí majetkovou součástí panství Toužim až do 19. století a sdílí jeho osudy, jak zaznamenává kronika v sousedním městě Toužim.

Poplatková kniha Plavenských zboží v Čechách z let 1532 - 1535 uvádí následující dávky, které mělo městečko Krásné Údolí vůči panství Toužim plnit: na sv. Jiří 15 kop a 30 grošů, Svatohavelské poplatky rovněž 15 kop a 30 grošů, poplatky za pronájem půdy na sv. Havla vůči hradu Andělská Hora 31 grošů, poplatky za pronájem půdy panství Toužim 9 kop 11 grošů, také 47 měřic ovsa, 2 kopy mladých kuřat, 21 kus husí, od každé dojnice 1 sýr, 24 dny práce pluhu, 12 ženců, 1/2 libry pepře. Koňská a manuální robota mají být, jako doposud, vykonány na poplužním dvoře v Útvině.

Pozemková kniha panství Toužim z roku 1553 uvádí následující rodiny, jejichž předkové, pokud ne každý sám, měli již od doby založení města v Krásném Údolí měšťanská práva: Eckert, Fleischer, Klupp, Beck, Böhm, Schuster, Schneider, Hartl, Schmidl, Schenk, Urban, Schroll Leb (Löw), Jekle, Rößler, Todt, Drembl, Leiner, Pfanner(er), Kraus, Michl, Riegl, Kraft, Schöpf, Fleißner, Baier, Fritsch, Glaser, Schindler, Schwatzer, Klement, Heintzmann, Ströher, Puller, Pugler (Pückler), Schwarz, Steffl, Pichelberger, Bader, z nichž zde do doby vyhoštění potomci rodin Eckert, Klupp, Schmiedl, Löw, Leiner, Pfannerer, Kraus, Klement, Hartl stále žili.

Radnice byla ještě na začátku 17. století panským domem patřícím ke zboží Brložec, jehož majitelka, paní ze Streupitzer, ho v roce 1607 prodala měšťanovi v Krásném Údolí Thomasi Klementovi, který jej v roce 1608 postoupil městu Krásné Údolí. Vzhledem k tomu, že otcové města museli tehdejší zasedání rady a pan městský soudce jednání před soudem konat ve svých soukromých domech, bylo v témže roce s vrchnostenským svolením rozhodnuto o využití panského domu jako radnice. Tehdejší majitel panství Toužim, pan Kryštof Hasištejnský z Lobkowicz jim dovolil do této radnice zjednat hostinského a dal jim právo nalévat víno. V připomínku bývalého rytířského sídla a na počest pánů, kteří vlastnili v té době v Krásném Údolí následující šlechtická sídla nebo svobodné dvory, jako vznešený panoš Hans Ernst Hazlovský z Hazlova na č. p. 8, vznešený pán z Mangoldu na č. p. 26, vznešený panoš z Trauschwitz na č. p. 62 a vznešený panoš Nostic z Nostic na č. p. 37/38, zvaný „Kornett“ (v roce 1945 je ještě pozůstatkem domovní název u „Kanedn“), jako poslední vlastnil o něco později také dvůr č. p. 62. Hostinec zřízený v radnici byl pojmenován „U rytíře“ a užívá toto jméno dodnes.

Stará, po požáru v roce 1656 znovu postavená, budova byla v letech 1804 - 1805 stržena a obnovena. Za výstavbu byli zodpovědni zednický mistr Lorenz Wawerka

a tesařský mistr Andreas Söllner pod úřadem městského soudce Josefa Klementa, jeho obou obecních představených Josefa Ederera a Michaela Pfannerera a osmi členů obecní rady: Josefa Sprangera, Josefa Vohly, Josefa Wanderera, Josefa Gieba, Franze Preise, Georga Sicherta, Andrease Klementa a Josefa Leinera. Dnešní radnice je jednopatrovou stavbou v jižní linii náměstí zvláště charakterizovanou barokní hřebenovou věžičkou s větrnou korouhví a hodinovým zvonem pro městské hodiny nacházející se na čelní stěně. Radniční hodiny, které se dříve nacházely ve věži kostela, byly v roce 1805 přemístěny do radnice. Tamtéž byl také umístěn městský archiv a obsahoval kromě nových položek (zůstatků) a několika archivních ztrát, tyto byly v 19. století převedeny do Národního archivu v Praze a nebyly již vráceny, jako: kniha kupních smluv Krásného Údolí, založená v roce 1596, pak knihy smluv z let 1639, 1669 a 1737, soudní záznamy a kniha obchodů z roku 1584, matrika, kterou tehdejší evangelický farář pastor Paul Reber na svatý den tříkrálový den 1584 zasvětil městu. Dále kniha dluhů nebo soudní kniha knížecího městečka Krásné Údolí z roku 1598 a privilegium krále Vladislava II (1488), Jindřicha IV. z Míšně (1532), Kryštofa z Lobkovic a na Hasištejně, dědičného pána na Toužimi (1608) a „Potvrzení dřívějších milostí“ od císaře Františka II. (1793), stejně jako sirotčí kniha s městskými účty od roku 1629, pak Urbář městečka Krásné Údolí z roku 1638 a v roce 1925 vytvořená obecní pamětní kniha s více než 400 stránek, kterou zřídili starší učitel Josef Löw a Albin Schmiedl, psaná Hugem Lebethem a starostou Tiberiem Ludererem dále vedená až do vyhoštění, musela být v roce 1945 předána Čechům.

Magistrát města Krásné Údolí sestával původně ze soudce, čtyř vládnoucích purkmistrů, kteří se obměňovali každé čtvrtletí, a osmi radních, později úřadovali pouze dva purkmistrové. Jako zapisovatel sloužil pověřený obecní písař, který byl také učitelem, byl jako kostelník zodpovědný za vedení farní matriky, a také zajišťoval služby sbormistrovi. Soudní a obecní sluha, též nazývaný biřicem, bydlel v šatlavě - dům č. p. 16, později zvaném obecní katr. Výkon soudní pravomoci byl v rukou městského soudce a radních a od roku 1850 přešel na nově zřízený okresní soud v Bečově. Symbol spravedlnosti, rychtářská ruka, byl stále uložen v úřadu starosty. Pod soud v Krásném Údolí patřily také vesnice Sedlo, Měchov a Brť, jakož i Odolenovice, jak prokazují záznamy o odvedených soudních poplatcích jmenovaných obcí uvedené v příjmovém rejstříku města Krásné Údolí. Na někdejší hrdelní právo – šibenici – upomínají názvy polí „šibeniční stezka“ a „soudná role“ v polích jižně od města při pěší cestě do Sedla. V městském účetnictví se ještě na počátku 17. století stále nacházejí účty za kata, nebo mistra popravčího z Jáchymova ve výši od 11 do 15 zlatých, podle způsobu popravy, k čemuž ještě připadaly výlohy na městského písaře, soudního sluhu, atd.

Že i těžební průmysl byl provozován již v raných dobách, nás informuje druhá slavnost patrocina (*zasvěcení*) - svaté Barboře (4. prosince), která bývala slavena až do vyhoštění, jakož i Prokopský kříž na staré cestě do Bečova, kde se také nacházel důl. Dále městské účty na počátku 17. století, kde ještě došlo k výplatám havířů a názvy polí „Na důlní jámě“, „Štolová studánka“ „Stříbrný drn“. Dolovala se železná ruda a výtěžek byl přivážen po vlastní ose do okolních železných hamrů a tam zpracováván. Z Vogtlandu, Franků a Bavorska povolání horníci a osadníci pravděpodobně významně přispěli k založení města Krásné Údolí v roce 1488. Po úpadku hornictví po třicetileté válce, si horníci museli vydělávat na živobytí jiným způsobem. Kromě zemědělství se zabývali obchodem se vším možným a rozličnými řemesly, zejména tkaním lnu v zimě, a v létě, jako hudebníci, hledali své štěstí v širokém světě. Na přelomu 19. století je v Krásném Údolí udáváno více než 200 hudebníků, kteří jako hudební ředitelé, koncertní mistři, sólisté a hudebníci v lázních, divadlech, operách a jiných hudebních tělesech ve většině evropských zemí přispěli jako umělci ke cti vlasti.

V Gsteinerových polích severozápadně od Krásného Údolí bylo v druhé polovině 19. století získáváno mnoho dobrého živce a po vlastní ose dodáváno do blízkých porcelánek. Zejména majitelé domů č. p. 10 a 62 měli velmi rozsáhlé doly. Také cihelny zde nechyběly, tak u domu č. p. 3 (naposledy ve vlastnictví obce, v polích „Na cihelně“, vlevo při Jilmové cestě), pak na humnech při domě č. p. 24, u domu č. p. 26 u rybníční nivy (Malasův rybník), a u domu č. p. 62 při Kreizových polnostech, kde v roce 1910 Josef Bachmann postavil dům č. p. 115.

Krásné Údolí bylo také sídlem tří různých cechů. Mnoho bylo tkalců lnu, z nich někteří vymalovali cechovní truhlu s velmi pěkně zdobenými mistrovskými a tovaryšskými listy a stejně tak dvě lucernové tyče v červené, bílé a modré barvě, vedle toho šest svatých obrázků vymalovaných na plechových tabulkách, které byly zavěšovány na máry při pohřbech členů cechu. Cechovní prohlášení pro rok 1781 spolku krejčích, ševců, kovářů, kolářů, tesařů a zedníků v městečku Krásné Údolí podepsané předsedou Franziskem Koppem, oběma starými mistry Johannem Georgem Sichertem a Bernhardem Kluppem se nachází v zámeckém archivu v Bečově. Tři cechy se v 19. století spojily v jeden, jejich pečtidlo, mistrovské a tovaryšské knihy, řemeslnické předpisy atd. jsou ještě k dispozici. Na přelomu 20. století byl i tento cech zrušen a dále živořil pod jménem „Řemesla“ pod vedením starého mistra, objevovali se ještě aktivně při pohřbech řemeslníků, v čele starý mistr s dřevěným krucifixem. Na pohřby zval člen cechu slovy: „pěkný pozdrav od starého mistra, zítra kolem desáté je pohřeb našeho spolubratra N. N.“

Před lety také v Krásném Údolí sídlil lékař, stejně tak porodní asistentka. Nakonec zde vykonávali své živnosti 4 obchodníci, 2 kováři, 1 pilníkář, 3 obuvníci, 1 klempíř

se železářstvím, 2 tesaři, 2 krejčí, 1 pekař, 1 tkadlec koberců, 2 speditéři, 1 automechanik, četní zedníci, tesaři, číšníci, kuchaři, dvě restaurace s řeznictvím (tanečních sály). Na začátku 20. století existovaly ještě čtyři hostince. (dům č. p. 10 „U konve“, dům č. p. 69 „Na poště“ a nynější dům č. p. 1/73 „Radnice“, dům č. p. 70 „Ve varu“) Obyvatelé žili hlavně ze zemědělství. V místě bylo spořitelní a úvěrové družstvo pro Krásné Údolí, Odolenovice a okolí. V kulturním a společenském životě se dělili na (dřívější měšťanský střelecký sbor, vlajka byla ještě uložena v úřadě starosty), Sbor dobrovolných hasičů (1877), Válečný spolek, Agrární spolek, Svaz německé venkovské mládeže, Německé kulturní sdružení, Svaz Němců, Hudební a pěvecký spolek (1888) s divadelní skupinou, jejíž operetní představení byla na takové úrovni, že by to dnes jen stěží někdo od stejně velkého místa očekával. Městem vede státní silnice Plzeň - Karlovy Vary a okresní silnice Přílezy - Brt'. Poštovní a osobní přepravu zajišťovala dříve koňská pošta, denně jezdila z Bečova přes Krásné Údolí a Útvinu do Toužimi a nazpět. Od roku 1927 bylo autobusové spojení do Karlových Varů a Plzně.

Je třeba ještě zmínit, že na začátku 20. století padl jedné silné bouři za oběť nedokončený větrný mlýn, dřevěná budova s přístřeškem, stojící severozápadně od okraje města na Jedlové cestě. Stavitelem byl mistr tesař Franz Josef Stowasser z č. p. 63/95, který postavil také kostelní věž. Jeho základy byly teprve ve 30. letech 20. století srovnány se zemí a kameny použity jako stavební materiál na stodolu u domu č. p. 117. Větrný mlýn nemohl být spuštěn, protože převodovka (větrné lopatky) padla kolem roku 1900 za oběť plamenům při požáru domu č. p. 63.

V roce 1912 mohl být nově postavený obecní vodovod předán ke svému účelu a stál kolem 80.000 rakouských korun. Vodojem stál na státní silnici do Bečova v nivě „městská bažina“. Na pozemkové parcele č. 1086, nivě „městská bažina“ (majitel: Albin Schmiedl, dům č. p. 62), je do jedné sběrné studny jímáno pět pramenů, tři zdroje vyvěrají z mraveniště, jeden vyvěrá z rozvodí na Krásnoúdolské výšině v mokřině poli (západní hranicí katastru obce prochází hranice mezi povodími Ohře a Berounky), poslední a nejvydatnější z tzv. Štolové studánky na pozemkové parcele č. 1087, nivě „městská bažina“ (majitel: Albin Schmiedl).

Druhá sběrná studna tohoto vodovodu se nacházela v dlouhém poli, pojmenovaná „Josefův pramen“, po tehdejších starostovi Josefu Michaelu Edererovi, dům č. p. 10/6, také nazývaný „voda z dlouhého pole“. Ještě předtím, než byl postaven vodovod, vedlo staleté dřevěné potrubí ze Štolové studánky až na náměstí, kde se voda u radnice v blízkosti fontány (naposledy „květník“) zachycovala v dřevěné kašně, odtud šla větev k dolnímu městečku, kde tekla při domě č. p. 43 dřevěným vodním korytem. Pro údržbu tohoto dřevěného vodovodního potrubí byl ze strany

obce ustanoven mistr potrubní a jako takový je již v městských účtech v 16. století jmenován mistr tesařský Georg Pepperle.

Na Rozcestném poli (Krásné Údolí – Přílezy, Útvina – Odolenovice), patřícím Antonu Rückaufovi, sedláku z Odolenovic č. p. 11, byla v letech 1930/31 postavena trafostanice Krásné Údolí – Odolenovice společně s vedením vysokého napětí z Útviny a místní sítí s cca 40 přípojkami.

Počínaje srpnem 1931 mohlo být zapnuto veřejné osvětlení zaplacené z obecní hotovosti z rezervního fondu více než 8.000 Kč, ten do roku 1938 vzrostl na více než 40.000 Kč. Na finančních fondech byly k dispozici prostředky přes 100.000 Kč z dotace na stavbu silnice Krásné Údolí - Brť (1926), kterou měli dostat zemědělci z Krásného Údolí na dopravu a dodávky kamene a posléze se jí vzdali ve prospěch elektrifikace, jakož i ze 42.000 Kč, které zaplatilo panství Bečov za jeho Jasnosti vévody Beaufort-Spontin na šest let předem, jako nájemce honitby, spolu s 35 % dotace, která byla přidělena pro elektrifikaci. Zemskou elektrárnou v Dolním Rychnově byl zúčtováván paušál a v celém městě nebyl žádný elektroměr až na ten, který byl na transformátorové stanici zvlášť pro Krásné Údolí a Odolenovice. První lampa 25 A stála měsíčně 5 Kč, druhá 15 A 3 Kč, třetí 2,50 Kč, čtvrtá 2 Kč, pátá a šestá 1 Kč, sedmá a každá další měsíčně 50 haléřů. Byl zaveden tarif elektrické energie pro zemědělce odstupňovaný v poměru k rozsahu orné půdy. Pro žehličky, rádia, vařiče atd. to byly paušální tarify. V roce 1938 mělo Krásné Údolí celkovou spotřebu více než 32.000 kWh, neboť nákup více než 6.000 kWh stál jen 25 haléřů nebo 3 feniky za kWh.

Město Krásné Údolí vlastnilo dle následujícího seznamu všech obecních aktiv včetně nadací a fondů, jak byly oznámeny na výzvu Sociálního sjednocení k uplatnění německé majetkové ztráty v ČSR ze dne 23. ledna 1951: cca. 40 ha s vzrostlého lesa, asi 28 ha mladšího lesního porostu do 10 a od 40 do 50 let, přibližně 30 ha zemědělské půdy, z toho obcí samo obhospodařováno asi 12 až 15 hektarů, zbytek byl pronajat, cca 15 ha cest a ulic, veřejných prostranství; domy: č. p. 1 radnice, č. p. 73 sálová přístavba, č. p. 3a (Fritzův dvůr) stáje pro býky, č. p. 3b chudobinec, č. p. 16 pošta a obecní služební dům, č. p. 77 škola, č. p. 126, v roce 1944 postavený provizorní útulek (stál okolo 3.000 RM, se státním příspěvkem 1.700 RM), tři rybníky, lom, vodovod, elektrické osvětlení včetně trafostanice, kde se 20 - 25% podílela obec Odolenovice.

Ohodnocení:

lesy, pozemky, cesty, silnice, rybníky, lomy.....DM 415.000

tři plemenní býci a dvě krávy.....DM 5.000

Zařízení dvora č. p. 3, zařízení hostince č. p. 1/73, zařízení městské úřadovny, zařízení matričního úřadu, dvě velké železné pokladny, knihovna, obecní váha včetně domečku, čistírna osiva, hasičské vybavení včetně hasičské zbrojnice, mezi tím dvě ruční a jedna motorová stříkačka, zařízení školy, v lese ležících 400 m³ natahaného dřeva, celková hodnota.....DM 29.800

Elektrické osvětlení spolu s trafostanicí.....DM 10.000

Vysokozdrojový vodovod včetně vodojemu a potrubí, 200 běžných metrů rezervního potrubí.....DM 25.000

Stromy v aleji na státní silnici a krajské silnici k Odolenovicím, (stromky při silnici na Brť patřily okresu Teplá)DM 5.000

Lesní školka 1 ha 25 arů včetně oplocení, kamenných pilířů, domků, až 400.000 sazenic smrku a také část sazenic listnáčů, patřily Lesnímu stavebnímu sdružení pro soudní okres Bečov, město Krásné Údolí mělo pouze 70 podílů.....DM 15.000

Radnice č. p. 1 s sálovou přístavbou č. p. 73, včetně stájí, stodoly, jatek, dvůr č. p. 3 včetně chléva a stodoly, chudobinec, dům č. p. 16 - pošta, č. p. 77 - škola, č. p. 126 - provizorní útulek a hasičská zbrojnice.....DM 118.500

Úspory: Městská spořitelna v Toužimi, Zemědělská okresní záložna Bečov, Městská spořitelna Bečov, Raiffeisen pokladna Krásné Údolí, vlastní obecní cenné papíry, cenné papíry chudinské a školské nadace Dr. Maura Pfannerera, cenné papíry nadace faráře Emila Göbela, úspory chudinské nadace Marie Kranl, fondu osvětlení, fondu pro chudé, fondu vodovodu, fondu válečného pomníku a hotovost, alespoň.....DM 45.000

vklady Lesního stavebního sdružení a peníze v hotovosti, nejméně.....DM 3.500

Celková aktiva obce a nadací.....DM 670.440

V době třicetileté války bylo v Krásném Údolí mnoho dvorů opuštěných a prázdných, tak dvůr č. p. 62 (Woltarův dvůr), který je již v roce 1636 označován několik let za pustý a roku 1653 jako pustý dvůr poskytnut v léno Bartelu Pucklerovi. Nejtěžší časy přišly do Krásného Údolí ke konci války. Dne 17. července 1647 se v Krásném Údolí a okolí utábořil císař s vojskem určeným pro osvobození Chebu.

Seznam obyvatel města Krásné Údolí z ledna 1658 jmenuje 341 obyvatel, a to 60 otců, 60 matek, 3 vdovce, 21 vdovu, 107 synů a 90 dcer. Populace rostla až do roku 1854 - na 514 obyvatel a dosáhla svého vrcholu, na přelomu 19. století se postupně rok od roku snižovala v důsledku poklesu porodnosti a stěhování.

Místní požáry opakující se v dávných dobách měly za následek novou výstavbu městečka. Zcela bylo město zničeno ohněm 1. února 1656, kdy 52 měšťanských domů, všechny veřejné budovy, jako radnice, pivovar a sladovna, solnice a masné krámy, pastýřský dům, škola atd. padly za oběť plamenům. Od té doby (*prakticky*) zanikla práva vaření a čepování piva, která již omezil Jindřich IV. Plavna listinou ze dne 2. února 1536, takže budovy nebyly již nikdy postaveny. Dne 21. února 1713 vznikl v domě kováře Hartla požár a 20 domů a 15 stodol bylo spáleno na popel, také 17. března 1736 vyhořelo sedm obytných domů se stájemi a devět stodol. Velký požár zuřil v roce 1805, jakož i počátkem srpna 1866, kdy kvůli ubytovaným pruským vojákům vypukl ve stodole při č. p. 36 požár a celá severní strana náměstí lehla popelem od č. p. 23, včetně Tríselské ulice až po č. p. 43, pouze dům č. p. 76 zůstal ušetřen, protože majitelka vždy v pátek pekla chléb a během požáru dům třikrát oběhla s kbelíkem. Kolem roku 1900 shořely domy č. p. 21 a 97, v květnu 1904 domy č. p. 3, 4, 5, 6, 7, v květnu 1908 domy č. p. 44, 45, 46, 47, 89 a stodoly při č. p. 69 (dnes dům č. p. 120) a č. p. 101, následují 28. srpna 1914 bleskem podpálené stodoly při č. p. 31 a 32, rovněž bleskem na den Nanebevstoupení Páně roku 1922 zapálená hájenka Vitriolka, na jaře roku 1927 shořely domy č. p. 54, 55 a 56, v sobotu před kostelním svátkem (10. srpna) 1928 č. p. 31, a v listopadu téhož roku domy č. p. 91 a 95; 11. ledna 1929 bývalý ovčín při č. p. 62, o kostelním svátku (10. srpna) v roce 1930 dům č. p. 19, včetně stodoly ležící u „Koupacího rybníka“, 18. července 1929 kvůli blesku stodola při č. p. 10; na náš kostelní svátek (10. srpna) roku 1935 bylo opět „slavnostní osvětlení“, to shořely domy č. p. 99, 98, 85, 86 a dřevník při č. p. 56, 24. listopadu 1935 dům č. p. 65 včetně stodoly a dům č. p. 67, v této době také shořel dům č. p. 79.

Farní kostel svatého Vavřince se rozkládá na terasovitém pahorku uprostřed staršího vesnického sídla předcházejícího založení města. Nejstarší stavební zpráva sahá až do roku 1464. Tehdy vznikl v místě přestavbou staré kaple první kostel. Roku 1532 byl nově zřízen za duchovní péče evangelického faráře. Během protireformace (1648) převzali boží stánek premonstráti z kláštera v Teplé, dokud nebyl po roce 1697 přidělen pro nedostatek kněží jako filiální kostel faráři z Útviny. Teprve roku 1774 následovalo místní kaplanství při kostele v Krásném Údolí prostřednictvím nového daru Elisabeth, markraběnky z Baden-Badenu a konečně v roce 1856 oživení farního kostela. Od roku 1941 byl spravován farou v Útvině, až do roku 1946 farářem z Toužimi, který každých 14 dní držel českou bohoslužbu.

Exteriér kostela zachovává některé architektonické vlivy díky klenutým gotickým podpěrným pilířům na stěnách presbytáře a úzkým, vysokým oknům s okrouhlými oblouky, která kromě barokních světlovodů, přerušují plochy zdí. Členěná a silně zdůrazněná římsa, která odděluje stoupající rovinu střechy od okapu, vychází z tradičního venkovského barokního stylu tesařského řemesla. Věž zvonice s cibulovou bání sedí jako hřebenový jezdec na šindelem pokryté střeše. Interiér farního kostela sahá až k nedokončené gotické budově z roku 1464, která získala své zařízení zvláště díky renovacím kolem roku 1532 a kolem roku 1774. Jednolodní presbytář a polygonální apsida utvářejí prostorové uspořádání vnitřku stavby. Pilíře na vnějších rozích apsidy nasvědčují na kdysi zamýšlené zaklenuí prostoru kněžiště. To nebylo nikdy provedeno, takže dnes jsou obě části prostoru kostela vybaveny pouze jedním kazetovým dřevěným stropem, který byl kolem poloviny 19. století nově vestavěn jako náhrada za podobný zchátralý strop. Z původního zařízení, které bylo kostelu poskytnuto v době založení farnosti v roce 1498, se dochovaly některé pozoruhodné pozůstatky.

Varhany dodal v roce 1677 Johann Kaspar Wedl z Ostrova za 24 zlatých. Tyto varhany nebo pozitiv (*menší stroj – součást nástroje*) byly teprve roku 1855 nahrazeny novým zařízením, do kterého vestavěl devět rejstříků na kůru Ferdinand Guth z Čisté u Rakovníka.

Kostel měl dva nové zvony, ten velký, vysvěcený k počtě sv. Vavřince v roce 1924 poté, co u jeho předchůdce vznikla trhlina, a musel být roztaven. Nesl nápis: „Odlil mne Albrecht Greger 1578 z Lokte.“ Malý zvon z roku 1575 byl rovněž kvůli poškození prasklinou přelit již v roce 1834, podruhé v roce 1905, a v roce 1916 padl za oběť sbírce kovů v první světové válce. Na jeho místo byl na Velikonoce 1922 vysvěcen nový zvon k počtě Sv. Marie, který byl za druhé světové války znovu odstraněn pro výrobu z válečného materiálu. Oba nové zvony byly vyrobeny slévárnou zvonů Richarda Herolda v Chomutově. Dva starší zvony z prvních dob kostela se dostaly do vesnického kostela svatého Martina v Javorné a v 19. století se při požáru tohoto kostela ztratily. Větší zvon nesl nápis „Hieronymus Glorius“, ten menší iniciály V. V. - Farní kostel svatého Vavřince v Krásném Údolí byl památkově chráněn.

Ve farním dvoře ležícím naproti průčelí farního kostela stojí fara, jednopatrová barokní budova s klenutými místnostmi v přízemí. Její stavba byla dokončena v roce 1688 a zařízena byla toužimským truhlářem Samuelem Pachenbergerem Farní dvůr, podarovaný roku 1498 při zřízení farnosti, byl roku 1532 při novostavbě farního kostela hrabětem Jindřichem z Plavna, purkrabím na Míšni, majitelem panství Toužim, nově obdařen poli, lukami a lesy, přičemž byl dosazen evangelický farář. Farnost Krásné Údolí byla od roku 1520 až do roku 1648 evangelická. Přifařena byla

ves Odolenovice a v chloumeckém lesním revíru u Odolenovic Antonem Liewaldem z Vejprt roku 1791 zřízená, až do jeho smrti v roce 1819 s úspěchem provozovaná, později ale upadající, výroba kyseliny sírové a lučavky, dnešní hájenka Vitriolka. Dočasně také vesnice Měchov a Brť; na základě církevního sporu z roku 1516, se chtěly tyto obě vesnice oddělit od své farnosti v Otročině, protože otročínský farář tehdy údajně požadoval příliš velkou míru daní. Když se obě vesnice vzpíraly placení vyšších daní, odepřel jim farář udílení svátostí, takže se místní sedláci nakonec připojili k faře v Krásném Údolí. Tehdy zavolali faráře z Otročina před soudní správu a její verdikt zněl: „Sedláci se mají vrátit ke své staré faře a farář nesmí požadovat vyšší daně než doposud.“ Navzdory tomu ale zůstali sedláci z Brtě a Měchova při krásnoúdolské faře a když se po pár letech (1520) Krásné Údolí stalo luteránským, odpadly obě vesnice částečně od katolické víry a platily své poplatky faráři z Krásného Údolí. Kromě toho se teprve rok 1700 považuje za vznik nové osady Toužimské domky, zvané též Nová Víška. Tato osada vznikla vedle poplužního dvora Chodcův dvůr (*Chodov*), označovaného též Přílezký dvůr nebo Katův dvůr a roku 1785 byla spojena s místní částí Chodovské domky a přifařena k Bečovu.

První zprávy o škole pocházejí z městských knih z roku 1612, kde je zmíněn jakýsi Samuel Süß jako učitel a městský písař. Jako dalšího učitele jmenuje nejstarší farní matrika roku 1652 Ambrosia Klupeku, kterému vděčíme za popis požáru z 1. února 1656. Škola Sv. Vavřince byla podřízena kostelu Sv. Vavřince a byla v domě č. p. 7. Tento byl v roce 1775 prodán církevní správou posečskému pastýři ovcí jménem Steidl, pročež byla jižně od kostela postavena škola nová. Roku 1770 bylo uspořádáno číslování domů a škola dostala č. p. 77. Tato škola musela roku 1876 ustoupit novostavbě. Od těch dob byla dvoutrídňá. Stavba byla provedena zednickým mistrem Ludwigem Löwem z Krásného Údolí č. p. 72 a ještě dnes existuje v téže podobě s přistavěným dobytčím chlévem, neboť učitel se v dřívějších dobách musel pro lepší živobytí navíc zabývat také zemědělstvím, k čemuž měl k dispozici nadační pole, louky a jeden rybník. Byt měl právě ve jmenovaných školních domech.

Krásné Údolí je rodištěm Dr. Maura Pfannerera, premonstráta v Klášteře Teplá, narozeného 5.10.1818 v č. p. 17, zemřelého 16.2.1892 v Praze. Promován byl dne 26.4.1848 jako doktor filosofie na Pražské universitě a tamtéž byl od 4.3.1848 až do roku 1869 profesorem filosofie. V roce 1869 byl jmenován okresním školním inspektorem Stříbrského a Plzeňského školského okresu a od 6.3.1870 ředitelem Státního gymnázia v Plzni. Dne 14.8.1872 obdržel řád Rytířského kříže císaře Františka Josefa a 7.11.1872 byl jmenován zemským školním inspektorem pro Čechy. V této době byl také delegován do zemského sněmu, v letech 1877-1878 byl předsedou Sdružení pro dějiny Němců v Čechách a byl autorem mnoha učebnic a pojednání.

Ve své poslední vůli zastřešil své rodiště chudinskou nadací - 35.000 zlatými, jakož i školní a bohoslužebnou nadací. Jelikož byl čestným členem naší městské obce Krásné Údolí, visel jeho obraz, olejomalba, na purkmistrovském úřadě na radnici. Ten byl roku 1946 páterem Paulem Leinerem, premonstrátem, rodákem z Krásného Údolí z č. p. 52, podpřevorem, zemřelým dne 28. září 1964, přenesen do kláštera Speinshart v Bavorsku kam přesídlil z Kláštera Teplá.

Jako starostové působili v posledních 100 letech: Engelbert Wewerka, mydlář a hostinský, dům č. p. 70; Josef Renner, rolník, dům č. p. 65; Josef Woidig, rolník a obchodník, dům č. p. 29; Josef Michael Ederer, rolník a hostinský, dům č. p. 10, stejně jako obchodník v domě č. p. 6; Albert Renner, mistr krejčí a rolník, dům č. p. 89, od roku 1911 do 15.3.1924, a jako poslední starosta Tiberius Luderer, přednosta kanceláře advokáta Dr. Wiederera v Bečově, narozen v Krásném Údolí č. p. 112, vlastník hospodářství č. p. 40, od 15. března 1924 až do svého zatčení Čechy 18. září 1945.

Coby památky existovaly: na náměstí socha sv. Jana Nepomuckého, na vysokém podstavci, 2,5 m vysoká. Jednoduchá pískovcová socha. Na podstavci monogram dárce PK (= Peter Klement z č. p. 30) a letopočet 1780 vedle jména svatého Jana. Kovaný náhrobní kříž s postavou vystřiženou z plechu stojí před jižním průčelím farního kostela. Připojená jmenná skříňka uvádí roku 1819 zemřelého výrobce kyseliny sírové Antona Liewalda z Vitriolky coby pozůstatek posledního pohřbu na starém hřbitově kolem kostela, načež pohřby probíhaly na přibližně 60 m jižně od farního kostela při výjezdu na Brť zřízeném novém hřbitově. Na výšině u důlní jámy na staré cestě do Bečova, 1 km západně od městečka se nachází sousoší Nejsvětější Trojice. Celková výška sousoší je 3,2 m. Neohrabaná kamenná plastika Nejsvětější Trojice stojí s podstavcem na vysokém, členěném soklu s následujícím zasvěcovacím nápisem: „Gewidmet zur Ehre / der allerheiligsten / Dreyfaltigkeit / von Michael / und Barbara Hartl aus / Schönthal Nr. 59 / im Jahre 1839.“ (*Věnováno počtĕ nejsvětĕjší Trojice Michaelem a Barbarou Hartlovými z Krásného Údolí č. p. 59 v roce 1839*). Nedaleko od západního okraje města stojí na výšině Jedlové cesty v Kreuzově poli starý kamenný kříž, na kterém byl v 19. století ještě umístěn litinový kříž. Lidová pověst nazývá tuto památku „Švédský kříž“. Původně tam byly tři mohyly, které byly vykopány při výstavbě silnice v roce 1930.

K tomuto kříži se váží následující tradice: Na tomto místě byl v průběhu třicetileté války zabit jakýsi šlechtic von Buscha se svými dvěma dcerami, proto tři mohyly. Z pátrání vyplynula následující souvislost: v době třicetileté války byl na svobodném dvoře č. p. 26 usídlen šlechtic z Mangoldu. Ten tam byl, pravděpodobně na útěku před císařskými (Švédy?), se svou rodinou dostižen a v boji zabit, zatímco jeho manželce se podařilo uniknout do nedalekého lesa. Po válce matrika v Krásném

Údolí uvádí pouze urozenou paní z Mangoldu, která se musela bezprostředně poté vystěhovat, zde se její stopa ztrácí a na svobodném dvoře se objevuje další majitel. Majetek protestantské šlechty býval často prohlašován za propadlý. Také staré jméno dvora, „u Buscha-Ontla“, naposledy Markleinoва, připomíná ještě šlechtický rod von Buscha.

Druhá tradice: V době třicetileté války bylo v Krásném Údolí usazeno sedm rodin se jménem „Leiner“, kteří, jakmile zjistili, že se blíží Švédové, uprchli se se svými rodinami ukrýt do nedalekého lesa. Kde dnes stojí Švédský kříž, byli pronásledujícími Švédy chyceni a zmasakrováni. Na tomto místě, kde by měli být mrtví pohřbeni, byl postaven kamenný kříž. Jen jednomu z klanu Leinerů se podařilo uniknout do nedalekého lesa, a ten se stal předkem Leinerů usazených v Krásném Údolí až do vysídlení. Také tento příběh má své podklady a bylo možno zjistit, že před třicetiletou válkou bylo v Krásném Údolí usazeno pět rodin Leinerů, a to: nějaký Wolf, Hans Georg, Caspar a Jacob Leiner. Po válce se v matrikách již dále nalézají pouze dvě rodiny, jedna z nich Jacoba Leinera, která mizí po roce 1653, zřejmě kvůli stěhování a další Wolfa Leinera, jehož rod se rozšiřoval až do odsunu.

Je zřejmé, že když se blížil nepřítel, nejen šlechtic Buscha se svou rodinou, ale i ostatní rodiny prchaly se svými majetky, což je z obou tradic patrné. Kromě toho, zdaleka není prokázáno, že tento masakr byl proveden Švédy, stejně tak dobře mohl být proveden císařskými, protože Krásné Údolí stálo více než 100 let na protestantské straně. V zimě roku 1622 pobýval v Toužimi a okolí generální komisař Petro Antonio La Motta se svojí kavalérií. Začátkem prosince roku 1641 zimovala v okolí Toužimi císařská armáda.

Severozápadně od Krásného Údolí v poli „Na kameni“, leží na výšině přírodní památka, čedičový blok, ve farní kronice označovaný jménem „Nejvyšší kámen“ nebo „Královův kámen“. S ním spojená pověst zmiňuje, že král Vladislav II. na tomto místě pro nádherný výhled určil a k jeho založení udělil nové jméno Krásné Údolí.

Litinové kříže na kamenných podstavcích stály všude na mezích, částečně jako pokání, jako Malá muka, Vysoká muka, Husí muka, Prokopský kříž, částečně postaveny ke slávě Boží. Jedna stará, ztracená muka, Dřímotná muka, stála tam, kde se cesta z obecního lesa připojuje na Kolovou cestu. Další ztracená muka stála u cesty mezi Krásným Údolím a Chodovem a byla ještě zmíněna 12. července 1662 při stanovování hranic mezi Toužimským panstvím a Chodovem.

Jako poslední památník byl 1. srpna 1925 vysvěcen válečný pomník. Stál v horní části náměstí u domu č. p. 28, proveden ze slezské žuly, podstavec z bečovské žuly. Tabule se jmény padlých byly z černého mramoru. Za jednou z nich byl v měděném pouzdře zacementován pamětní dopis tehdejšího starosty Tiberia Luderera. Zadní

strana pomníku nesla obecní věnování. Jen svrchní blok sám měl váhu 22 metrických centů. Pomník obklopovalo sedm vysázených okrasných červených hlohů. Češi památník v roce 1945 zdemolovali a použili jako dlažební kameny. Velký blok je zakopán na tom samém místě, protože pro jeho odstranění asi nebyl k dispozici žádný povoz.

Za první světové války muselo Krásné Údolí oplakat 28 padlých a pohřešovaných a z druhé světové války se nikdy nevrátilo 42 místních a 3 přišli o život při náletech. Na následky „humánního“ vyhoštění v letech 1945/46 zemřely 4 osoby, zbylí rodáci se v deseti transportech dostali do Bavorska, Hessenska a do sovětské zóny (*NDR*). Jedna rodina zůstala ve vlasti.

Závěrem ještě Albin Schmiedl uvádí pomístní názvy, především v tzv. Egerländisch – chebském – severobavorském nářečí. Jejich přiřazení ke konkrétním místům ve městě a jeho okolí není podle dostupných zdrojů možné, nicméně dle informací autora překladu v bavorském městě Kaufbeuren-Neugablonz stále žije zdejší rodák Rudolf Wewerka z dřívějšího domu č. p. 34, narozen 4.2.1922, který byl tedy v roce 1946 již dospělý a bude požádán o to, aby se podělil o vzpomínky, což může přinést nové informace o minulosti města jinak nezjistitelné, například i geografické přiřazení pomístních názvů.